

Araştırma Makalesi/Research Article

Primipar Annelere Doğum Öncesi ve Sonrası Dönemde Verilen Uygulamalı Emzirme Eğitiminin Emzirme Durumlarına Etkisi

Besey ÖREN¹, Seval ÇAM²

The Effect of Applied Breastfeeding Education Given to Primiparous Mothers in the Prenatal and Postnatal Periods on Postnatal Breastfeeding Status

ÖZ

Amaç: Çalışma primipar annelere doğum öncesi ve sonrasında verilen emzirme eğitiminin annelerin emzirme durumuna etkisini incelemek amacıyla gerçekleştirildi.

Gereç ve Yöntem: Yarı deneysel nitelikte olan çalışma, Eylül 2018- Şubat 2019 tarihlerinde bir eğitim araştırma hastanesinde uygulamalı emzirme eğitimi verilen (n=80) ve rutin hastane hizmet sürecine dahil olan ve uygulamalı eğitim verilmeyen (n=80) toplam 160 gebe ile gerçekleştirildi. Araştırmacı tarafından yapılandırılmış olan uygulamalı emzirme eğitimi, doğum öncesi emzirme odasında ve doğum sonrası ilk iki saat içinde hasta odasında yüz yüze görüşme yöntemi ile en az 15 dakikalık periyodlar şeklinde birer defa verildi. Veriler araştırmacı tarafından, kişisel bilgi formu, LATCH Emzirme Tanılama Ölçeği, Bristol Emzirme Değerlendirme Ölçeği kullanılarak toplandı. Elde edilen veriler SPSS 20,0 programı kullanılarak değerlendirildi. $p<0,05$ anlamlı kabul edildi. Çalışma için gerekli tüm izinler alındı.

Bulgular: Çalışmaya katılan annelerin ortalama yaşının $24,5\pm 4,8$ olduğu, en yüksek eğitim seviyesine sahip olan annelerin emzirme eğitimi alan ve sezaryen doğum yapan anneler olduğu görüldü. LATCH puanı ve Bristol Skoru eğitim alan ve almayan gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdi ($p<0,05$). Yapılandırılmış uygulamalı emzirme eğitimi alanların almayanlara göre, emzirme eğitimi alıp normal doğum yapanların sezaryen doğum yapanlara göre LATCH puan ortalaması ($8,07\pm 0,8$) ve Bristol skoru ($6,97\pm 0,8$) istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek bulundu.

Sonuç: Primipar annelere doğum öncesi ve sonrası verilen uygulamalı emzirme eğitimi annelerin emzirmeye sonuçlarını olumlu etkilemektedir.

Anahtar Kelimeler: Bristol, emzirme, emzirme eğitimi, LATCH, primipar gebe

ABSTRACT

Objectives: The aim of this study was to assess the impact of breastfeeding education provided to primipara mothers before and after childbirth on their breastfeeding practices.

Methods: Quasi-experimental study was conducted in a training and research hospital from September 2018 to February 2019 on a sample of 160 pregnant women. The participants were divided into two groups, with 80 women receiving applied breastfeeding training and the other 80 women included in the routine hospital service process without receiving applied training. The breastfeeding training provided by the researcher was arranged to take place in both the antenatal breastfeeding room and in the patient's room within two hours of the birth, with each session lasting approximately at least 15 minutes and being conducted through face-to-face interviews. Data was gathered using a personal information form, the LATCH Breastfeeding Diagnostic Scale, and the Bristol Breastfeeding Assessment Scale, and subsequently analyzed with SPSS 20.0 software, with a significance level of $p<0.05$. All necessary permissions were obtained for the study.

Results: The results of the study indicate that the mean age of the participating moms was 24.5 ± 4.8 years, and those who had undergone caesarean section and received breastfeeding education had the highest level of education. In terms of LATCH score and Bristol score, a statistically significant difference was observed between the educated and uneducated groups ($p<0.05$).

The mean LATCH score (8.07 ± 0.8) and Bristol score (6.97 ± 0.8) were found to be statistically significantly higher in those who received structured practical breastfeeding training than in those who did not, and in those who received breastfeeding training and had a normal birth compared to those who had a cesarean section.

Conclusion: The provision of prenatal and postnatal applied breastfeeding education to primiparous mothers had a positive impact on their breastfeeding behaviours.

Keywords: Breastfeeding, breastfeeding education, bristol, LATCH, pregnancy, primipara

¹Corresponding author: Doç. Dr. Besey Ören, Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Hamidiye Hemşirelik Fakültesi, İç Hastalıkları Hemşireliği ABD, İstanbul.

e-mail: besey_oren@yahoo.com ORCID ID: 0000-0003-4182-7226

²Uzman Hemşire, Marmara Üniversitesi İstanbul Pendik Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Yetişkin Acil Servis, İstanbul. e-mail: sevalcam@gmail.com ORCID ID: 0000-0003-1014-2785

Geliş tarihi: 11.12.2023 **1. Revizyon:** 10.03.2024 **2. Revizyon:** 26. Mayıs 2024 **Kabul Tarihi:** 23.06.2024 **Online Yayın Tarihi:** 31.07.2024

Atf/Citation: Ören, B. ve Çam S.(2024). Primipar annelere doğum öncesi ve sonrası dönemde verilen uygulamalı emzirme eğitiminin emzirme durumlarına etkisi, Kadın Sağlığı Hemşireliği Dergisi, 10(2),61-74.

Bu Çalışma Sağlık Bilimleri Üniversitesi Hamidiye Sağlık Bilimleri Enstitüsü Ebelik Bölümü Yüksek Lisans Tezinden Üretilmiştir.

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International

EXTENDED ABSTRACT

Introduction: Breastfeeding experience is crucial for the primiparous mothers. Despite all the initiatives and developments related to this subject, only about one-third of babies aged 0-6 months globally are fed with breast milk. Although the extensity of exclusive breastfeeding has increased in recent decades, there is still a need to eliminate the barriers women and families face regarding breastfeeding to meet the 2030 global target of 70 percent.

It is known that primiparous mothers have lower breastfeeding rates and problems at initiation and continuation of breastfeeding, have insufficient knowledge about the postpartum period and breastfeeding, and have difficulty in meeting both their own needs and the needs of their babies after birth. Therefore, it can be said that primiparous mothers need more support regarding breastfeeding. Breastfeeding education is the most effective and easiest method to eliminate mothers' lack of knowledge about breastfeeding and to solve breastfeeding-related problems.

Breastfeeding education given to mothers by professional health professionals during the prenatal and postnatal periods; It should include the importance of breast milk, proper placement of babies at the breast, breast hygiene and care, and breast-related problems that may occur in the postpartum period. With these trainings, mothers can be informed about breastfeeding, have self-confidence, and can breastfeed their babies in a correct and effective way.

Purpose: The study was carried out to examine the effect of breastfeeding education given to primiparous mothers before and after birth on the breastfeeding condition of the mothers.

Method: Cross-sectional and quasi-experimental study data were gathered during September 2018 and February 2019. The scope of the research consisted of all primiparous pregnant women giving birth in a university hospital in İstanbul. The sample has been composed by the pregnant women who agreed to participate in the study (160) who had cesarean section and normal spontaneous birth on the specified dates in the same hospital, who were primiparous, who did not have multiple pregnancies and who did not develop complications during birth periods.

The case group of the study consists of mothers who had a primiparous normal spontaneous birth (n=40) and cesarean delivery (n=40) who were supplied practical breastfeeding training in the prenatal and postnatal periods, while the control group was involved of the mothers who experienced the routine hospital

service process and had a normal spontaneous birth without any practical training, (n=40) and primiparous mothers who gave birth by cesarean section (n=40).

While determining the case and control group, one of each pregnant woman who applied to the pregnancy clinic was included in the experimental group and the other in the control group. Each pregnant woman who applied to the pregnancy clinic was given a number according to the order of arrival, and the pregnant women who were given an odd number were included in the experimental group, and the pregnant women who were given an even number were included in the control group. The practical breastfeeding training structured by the researcher was given in approximately 15-minute periods by face-to-face meeting in the breastfeeding room before birth and in the patient room within the first two hours after birth. Within six hours after the training, the mothers were observed during breastfeeding action and the forms were filled out by observers. Data were gathered by the researcher using a personal information form, LATCH Breastfeeding Diagnostic Scale, Bristol Breastfeeding Evaluation Scale. The obtained data were evaluated using the SPSS 20.0 program. $p < 0.05$ was considered as significant. All necessary permissions for the study were received.

Results: It was observed that the average age of the mothers participating in the study was 24.5 ± 4.8 , and the mothers with the highest education level were those who received breastfeeding training and gave birth by cesarean section. It was clear that the planned pregnancy rates of the group who received breastfeeding education were statistically higher than those who did not receive breastfeeding education and they considered breastfeeding their babies for a longer period of time ($p < 0.05$). LATCH score and Bristol Score showed a statistically remarkable difference between the groups that received training and those that did not ($p < 0.05$). The mean LATCH score (8.07 ± 0.8) and Bristol score (6.97 ± 0.8) of mothers who received structured practical breastfeeding training and gave birth normally were found to be statistically and remarkably higher than all other groups. Bristol Breastfeeding Assessment Scale subscale score averages in the trained group; Positioning = 1.77 ± 0.4 ; Breast retention/Grasping = 1.52 ± 0.5 ; Suction = 1.75 ± 0.4 ; Swallowing /Swallowing = 1.92 ± 0.2 ; and LATCH Breastfeeding Diagnosis Scale mean scores in the trained group; Baby Holding Position = 1.22 ± 0.4 ; Breast Retention = 1.82 ± 0.3 ; Breast Comfort = 1.90 ± 0.3 ; Swallowing Movement = 1.85 ± 0.3 and was found to be higher than the group that did not receive training.

Conclusion: Structured practical breastfeeding education supplied to primiparous mothers before and after birth affects mothers' breastfeeding behaviors in a positive way. Breastfeeding education has especially been more effective in holding the baby in a short time after birth, breastfeeding the baby in a short time, and having the feeling of breastfeeding for a longer time. Breastfeeding success of mothers experiencing normal, spontaneous birth and receive practical training is higher than all other groups. In accordance with these results, it is recommended that practical breastfeeding training should be supplied to primiparous expectant mothers in the pre- and postnatal period, and that after the training, mothers' breastfeeding experiences should be checked and they should be supported by a midwife or nurse at points on which they are deficient or insufficient. In addition to this, it is thought that taking measures to support normal birth and reduce the cesarean section rates, which is especially common among educated, primiparous mothers in Turkish society will be effective for initiation and maintenance of the breastfeeding period.

GİRİŞ

Anne sütü bebekler için en iyi beslenme seçeneği olmasının yanı sıra, bebeğin fiziksel, ruhsal ve mental gelişimi için de oldukça önemlidir. Dünya Sağlık Örgütü (WHO), yenidoğanların doğumdan sonraki ilk 1 saat içinde emzirilmesini ve ilk 6 ay sadece anne sütü ile beslenmesini, sonrasında 2 yıl ve üzeri ek gıdalarla birlikte emzirmeye devam edilmesini önermektedir (World Health Organization [WHO], 2022). Konu ile ilgili tüm girişimlere ve gelişmelere rağmen, küresel olarak 0-6 aylık bebeklerin yalnızca % 30' u ilk 6 ayda sadece anne sütü ile beslenmektedir (WHO, 2022) Amerika'da bu oran %24,9 (Center for Disease Control and Prevention [CDC], 2022), Türkiye'de ise 2018 TNSA verilerine göre % 40,7'dir (Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırmaları [TNSA], 2018).

Anne sütünde bulunan birçok bileşen bebeği birçok hastalığa karşı korur, bağışıklık sistemini güçlendirir ve bebeğin hastalıklara karşı direncini artırmaktadır (Altıparmak ve Coşkun, 2016). Özellikle doğumdan sonraki ilk 3-4 gün içinde üretilen kolostrum koruyucu antikolar sağlar, bağırsak sağlığını destekler ve yenidoğanın sağlığını korumaya yardımcıdır (Smith, 2017).

Son on yılda yalnızca anne sütüyle beslemenin yaygınlığı %10 gibi dikkat çekici bir artış göstererek dünya genelinde yüzde 48'e yükselmiştir. Ancak emzirme oranının yüzde 70'lere çıkarılmasını amaçlayan küresel 2030 hedefine ulaşması için kadınların ve ailelerin emzirme hedeflerine ulaşmada karşılaştıkları engellerin ortadan kaldırılması gerekmektedir. Bu engellerin başında kadınların işe dönmesi

belirtilmektedir. Bu nedenle işyerinde kadınların emzirmeyi sürdürebilmesi için emzirme molaları, izinler ve işyerlerinin emziren kadınları destekleyici ortamlar oluşturması konuları vurgulanmaktadır (WHO, 2023).

Anne sütü ile beslenme oranlarının düşük olmasının altında pek çok neden gösterilmektedir. Bunlardan en önemlileri; annenin doğum şeklinin sezaryen olması ve çalışan annelerin emzirme imkanlarının yetersiz olmasıdır. Sezaryen doğum sonrasında bebekler anneleriyle daha geç temas etmekte ve emzirme eylemi daha geç başlamaktadır (Morais, Toporovski ve Tofoli, 2022). Ayrıca primipar annelerin emzirme oranlarının daha düşük olduğu ve emzirmeye başlama ve sürdürmede problemler yaşadıkları, bebeğinin doymadığı endişesi ile ek gıdalara erken başladıkları literatürde bildirilmektedir (Yanikkerem ve Göker, 2014; Kaya Şenol ve Çaksak, 2021). Primipar annelerin, doğum sonrası döneme ve emzirmeye yönelik bilgilerinin yetersiz olması, doğumdan sonra hem kendi ihtiyaçlarını hem de bebeğinin ihtiyaçlarını karşılamada güçlük çekmeleri, gibi nedenlerle primipar anneler emzirme sorunlarını daha sıklıkla yaşamaktadır (Özer, Taş ve Ekerbiçer, 2010).

Emzirme eğitimi, annelerin emzirme konusundaki bilgi eksikliklerinin giderilmesi emzirmeye ilişkin sorunların çözümünde en etkili ve kolay yöntemdir. Konu ile ilgili birçok kuruluş emzirme oranlarının artırılmasında emzirme eğitiminin önemli olduğunu vurgulamaktadır (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu [UNICEF], 2018; CDC, 2022; WHO, 2023). Hatta çalışmalar, emzirme eğitiminin, annelerin doğum sonrası, emzirme oranlarını ve anne sütü miktarını artırdığını göstermektedir (Brockway, Benzes ve Hayden, 2017; Galipeau, Baillot ve Trottier, 2018; Chipojola, Chiu ve Huda, 2020). Emzirme eğitimi, bir program kapsamında, belirli bir amaç ve belirli bir kitleye bilgi verme, tutum oluşturma, doğru davranış kazandırma sürecidir. Bireysel, grup şeklinde, klinik eğitim, ev ziyareti ve akran eğitimi programları şeklinde gerçekleştirilebilir (Lumbiganon, Martis ve Laopaiboon, 2016; Khorshidifard, Amini ve Dehghani, 2017). Emzirme eğitiminin sadece doğum öncesi veya sonrası değil daha okul yıllarında verilmesi gerektiği ve bu yıllarda alınan eğitimin annenin emzirme ile ilgili tutumunda etkili olduğu vurgulanmaktadır (Singletary, Chetwynd, Goodell, 2017). Ancak anne daha önce emzirme eğitimi almış olsa bile, bu eğitimin prenatal dönemde verilmesi ve doğum sonu erken dönemde de tekrarlanması gerekmektedir (Akbayram, 2015). Literatür incelendiğinde, gebelik öncesinde emzirme eğitimi alan annelerin doğum sonu dönemde daha erken zamanda emzirmeyi başlattıkları (Akbayram, 2015; Yurtsal ve Kocaoğlu, 2015; Kılıcı ve Çoban, 2016; Bolat ve ark., 2011), doğum sonu dönemde 6 ay

sadece anne sütü verme oranlarının daha yüksek olduğunu ve doğum öncesi dönemde emzirme eğitimi alan annelerin emzirmeye yönelik bilgi düzeylerinin emzirme eğitimi almayan annelerden daha yüksek olduğu bildirilmektedir (Onbaşı, Rıdvan, Çiftdemir, 2011; Bolat ve ark., 2011; Kılıcı ve Çoban, 2014; Yurtsal ve Kocaoğlu, 2015; Yılmaz ve Taşpınar, 2017). Hatta profesyonel olmayan kişiler tarafından verilen eğitimin dahi emzirmeyi olumlu etkilediği bildirilmektedir (Pilus, Ahmad, Mohd, 2022). Ancak primipar anneler eğitim almış olsa bile ilk emzirmede sorunlar yaşayabilmekte ve aldıkları teorik eğitimi uygulamaya aktarmakta sıkıntıları olabilmektedir (Gönenli, Ayar Kocatürk ve Yeşilçiçek, 2019). Bu nedenle özellikle primipar annelere verilecek eğitimin uygulamalı olması önemlidir. Prenatal ve postnatal dönemde annelere profesyonel sağlık çalışanları tarafından verilen emzirme eğitimi; anne sütünün önemi, bebeklerin memeye uygun bir şekilde yerleştirilmesi, meme hijyeni ve bakımı, doğum sonu dönemde meme ile ilgili yaşanabilecek problemleri içermelidir (Yanikkerem ve Göker, 2014). Bu eğitimler ile annelerin emzirme hakkında bilgi sahibi olması, kendine güvenmesi, bebeğini doğru ve etkin bir şekilde emzirmesi sağlanabilir. Verilen eğitim hem normal doğum hem de sezaryen doğum yapan annelerin emzirme eylemini olumlu bir şekilde etkileyebilir (Yanikkerem ve Göker, 2014; Yılmaz ve Taşpınar, 2017; Suar, 2018).

Bu konuda ilgili birimlerde çalışan ebe ve hemşirelere sorumluluklar düşmektedir. Yapılan bir çalışmada annelerin doğum öncesi dönemde emzirmeye yönelik bilgiyi en çok ebe veya hemşireden aldıkları tespit edilmiştir (Kılıcı ve Çoban, 2016). Ebelere ve hemşirelere emzirme eğitimiyle ilgili düşen en önemli görevlerden biri emzirme problemlerinin erken tespit edilmesi, verilen emzirme eğitiminin hem teorik hem uygulamalı verilmesi, prenatal ve postnatal dönemde tekrarlanmasıdır (Çalık, Çetin ve Erkaya, 2017; Suar, 2018). Emzirme ile ilgili yapılan pek çok çalışma olmasına rağmen eğitime en çok ihtiyaç duyan primipar gebeler ile ilgili çalışma sayısı kısıtlıdır. Bu açıktan yola çıkılarak çalışma, primipar doğum yapan (spontan doğum ve sezaryen) annelere verilen uygulamalı emzirme eğitiminin emzirme durumlarını nasıl etkilediğini değerlendirmek ve emzirme eğitiminin önemine dikkat çekmek amacı ile yapılmıştır.

YÖNTEM

Araştırmanın Amacı ve Tasarımı

Çalışma, 01 Eylül 2018 -15 Şubat 2019 tarihleri arasında normal spontan doğum ve sezaryen doğum yapan primipar gebelere verilen uygulamalı emzirme eğitiminin doğum sonu dönemde emzirme durumuna

etkisinin değerlendirmek ve primipar annelerin emzirmeye yönelik ihtiyaçlarını belirleyerek bu doğrultuda danışmanlık hizmeti planlamak amacı ile kesitsel, karşılaştırmalı ve yarı deneysel tipte yapıldı.

Araştırmanın Hipotezleri

H₁1: Primipar doğum yapan annelere doğum öncesi ve doğum sonrası verilen yapılandırılmış uygulamalı emzirme eğitimi annelerin emzirme sonuçlarını olumlu etkiler.

H₁2: Emzirme eğitimi alan ve almayan primipar annelerin doğum sonu dönemdeki emzirme sonuçları farklıdır.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini, Marmara Üniversitesi Pendik Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nde doğum yapan tüm primipar gebeler oluşturdu. Örneklemi ise, aynı hastanede belirlenen tarihlerde sezaryen ve normal spontan doğum yapan, çalışmaya katılmayı kabul eden primipar gebeler (160 gebe) oluşturdu. Araştırmanın vaka grubunu doğum öncesi ve doğum sonrası dönemde uygulamalı emzirme eğitimi verilen primipar normal spontan doğum (n=40) ve sezaryen doğum yapan (n=40) anneler oluştururken, kontrol grubunu rutin hastane hizmet sürecine dahil olan ve uygulamalı eğitim verilmeyen normal spontan doğum yapan (n=40) ve sezaryen doğum yapan (n=40) primipar anneler oluşturdu. Örneklem hesaplanırken; %95 güven aralığı ve ±%5 standart sapma ile örneklem alınacak en az kişi sayısı 134 kişi olarak hesaplandı. Araştırma kapsamında daha sağlıklı sonuç alabilmek ve vaka kayıplarının olabileceği düşünülerek örneklem sayısı 180 kişi olarak belirlendi. Araştırmada tüm sorulara cevap vermeyen, doğum yapacağı hastaneyi değiştiren, doğum şekli değişen ve doğum sonrasında araştırma için belirlenen kriterler dışında kalan 20 kişi değerlendirmeye alınmadığından araştırma 160 gebe ile tamamlandı. Örneklem hesaplaması aşağıda verilmiştir.

$$n = \frac{Nt^2pq}{d^2(N-1) + t^2pq}$$

n= Örneklem alınacak birey sayısı
N=Evrendeki birey sayısı (216)
p: İncelenen olayın görüş sıklığı
q: İncelenen olayın görülme sıklığı
t: Belirli serbestlik derecesinde ve saptanan yanılma düzeyinde t tablo değeri(1,962)
d: Olayın görüş sıklığına göre yapılmak istenen sapma değeri (0,052)

$$n = \frac{216 \times (1,962^2) \times 0,5 \times 0,5}{(0,052^2) \times (216-1) + (1,962^2) \times 0,5 \times 0,5} = 134$$

Kontrol grubundaki anneler çalışmacı tarafından hastane rutin hizmet süreçleri dahilinde verilen emzirme eğitimini aldı. Ayrıca kontrol grubu annelerine, çalışma sonunda yapılandırılmış uygulamalı emzirme eğitimi de verildi. Vaka ve kontrol grubu belirlenirken, gebe polikliniğine başvuran her gebeden biri deney, biri kontrol grubuna alındı. Gebe polikliniğine başvuran her bir gebeye geliş sırasına göre bir numara verildi ve tek sayı verilen gebeler deney, çift sayı verilen gebeler ise kontrol grubuna alındı. Normal doğum yapıp sezaryen doğum yapan gebeler çalışma dışı bırakıldı. Onların yerine yeni gebeler çalışmaya dahil edildi.

Araştırmaya Dahil Edilme Kriterleri;

- 18-39 yaş arasında olan,
- Kronik hastalığı bulunmayan
- Sağlıklı tek bebek doğurmuş olan
- İlk doğumu olan,
- Normal spontan doğum veya planlı sezaryen doğum yapan,

Araştırmadan dışlanma kriterleri

- Normal spontan doğum planlanırken sezaryen doğum yapanlar
- Doğum esnasında komplikasyon gelişen anneler
- Çoğul gebelikler
- Daha önce hastane rutin hizmeti dışında emzirme eğitimi almış olan gebeler

Araştırmanın Etik Boyutu

Çalışma Helsinki İnsan Hakları Deklarasyonu ilkelerine uyularak gerçekleştirildi. Çalışmanın yapılabilmesi için bir kamu üniversitesinin Girişimsel Olmayan Etik Kurulu'ndan (06.07.2018 tarihli ve nosu 18/31/ 43766128-604.02.99-23991) izin alındı. Çalışmada kullanılan her iki ölçeği geliştiren kişilerden mail yolu ile izin alındı. Araştırmaya katılan bireylere araştırmacının amacı hakkında bilgi verildi. Her bireyden Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu yazılı ve sözlü olarak alındı.

Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Araçları

Çalışma verileri; Kişisel Bilgi Formu, LATCH Emzirme Tanılama Ölçeği ve BRISTOL Emzirme Değerlendirme Ölçeği kullanılarak yüz yüze görüşme yöntemi ile toplandı.

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacılar tarafından literatür doğrultusunda (Onbaşı ve ark., 2011; Yanikkerem ve Göker, 2014; Akbayram, 2015; Altıparmak ve Coşkun, 2016; Çalık ve ark., 2017; Yılmaz ve Taşpınar, 2017; Suar, 2018;) geliştirilmiş olan kişisel bilgi formu; anne ve bebeğe ilişkin 12 adet kapalı uçlu ve 7 adet açık uçlu soru olmak üzere toplam 19 sorudan oluşmaktadır.

Emzirme Tanılama ve Değerlendirme Ölçeği (LATCH)

Emzirme Tanılama ve Değerlendirme Ölçeği, 1997 yılında, Amerika'da Adams ve Hewell tarafından İngilizce dilinde geliştirilerek geçerlilik güvenilirliği yapılmış, Cronbach alpha ortalama değeri 0,91 bulunmuştur (Adams ve Hewell, 1997). Ölçeğin Türkçeye uyarlanması 2001 yılında Yenil ve Okumuş (2003) tarafından yapılmış ve Cronbach alfa değeri 0,93 bulunmuştur (Yenal ve Okumuş, 2003). Türkçe LATCH Emzirme Tanılama Ölçeğinin alt boyutları orijinali ile aynıdır. Mevcut çalışmada ölçeğin Cronbach alfa değeri 0,82 bulunmuştur. LATCH Emzirme Tanılama Ölçüm Aracı 1986 yılında puanlama yöntemi açısından APGAR skoruna benzetilerek oluşturulan; emzirme tanılması yapan, emzirme problemlerini belirleyen bir ölçüm aracıdır. Ölçek 5 maddeden oluşur. Her bir madde 0-2 arasında puanlanır. Ölçekten alınan toplam puan 0-10 arasında değişir. Ölçekten alınan toplam puan arttıkça emzirme başarısının arttığı şeklinde yorumlanır.

BRISTOL Emzirme Değerlendirme Ölçeği:

Bristol Emzirme Değerlendirme ölçeği 2015 yılında Jenny Ingram tarafından doğum sonu dönemde sık karşılaşılan emzirme ile ilgili yaşanan zorlukları ölçmek ve emzirmenin etkinliğini değerlendirmek için İngilizce dilinde geliştirilmiştir (Ingram, Johnson, ve Copeland, 2015). Orijinal ölçeğin Cronbach Alphası 0,688'dir. Ölçeğinin Türkçe geçerlilik güvenilirliği ise, 2018 yılında Dolgun ve ark. tarafından yapılmıştır (Dolgun, İnal ve Erdim, 2018). Ölçeğin Türkçe formunun Cronbach Alpha katsayısı 0,77'dir. Mevcut çalışmada ölçeğin Cronbach alpha değeri 0,84 bulunmuştur. Ölçek dört maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin değerlendirmesinde; her madde kendi arasında 0-2 arasında puanlanır. Ölçekten alınan en düşük puanı 0, en yüksek 8'dir. Düşük puanlar emzirmenin başarılı olmadığını gösterirken, yüksek puanlar başarılı emzirmeyi ifade etmektedir.

Verilerin Toplanması

Araştırmaya katılan primipar gebelere çalışmanın amacı açıklandıktan sonra, veriler araştırmacı tarafından yüz yüze görüşme yöntemi ile gebe polikliniğinde uygun ortam sağlandıktan sonra uygulamalı eğitim alan ve uygulamalı eğitim almayan annelere formlar yüz-yüze doldurularak elde edildi. Deney grubuna literatür ışığında yapılandırılmış olan emzirme eğitim broşürü doğrultusunda doğum öncesi gebe polikliniğine kontrole geldikleri dönemde gebeliklerinin 32-36. haftaları arasında emzirme odasında en az 15 dakikalık birinci uygulamalı eğitim yapıldı. Eğitimde emzirmenin önemi, anne sütünün faydaları, emzirme süresi, emzirmenin nasıl yapılması gerektiği, meme bakımı, emzirmenin kaç ay sürdürülmesi gerektiği ve anne sütünün yeterliliğinin değerlendirilmesi konularına yer verildi. İkinci eğitim uygulaması doğum sonrası dönemde doğumdan sonraki ilk iki saat içinde doğumhane, obstetrik ve jinekoloji servisinde hasta odasında her bir gebeye aynı konuları içeren yaklaşık 15 dakika araştırmacı tarafından bireysel uygulamalı eğitim verildi. İkinci emzirme eğitimi uygulamasından sonraki 6. saatte anneler emzirirken emzirmenin başından sonuna kadar bir gözlemci tarafından anneler gözlemlenerek formlar araştırmacı tarafından dolduruldu. Gözlem yapılırken annelerin yanında yakını veya sağlık personeli olmamasına dikkat edildi. Kontrol grubundaki annelere doğum sonrası süreçte hastane rutin hizmet süreçlerinde yapılan eğitim sağlık profesyonelleri tarafından verildi ve aynı koşullarda gözlemlenerek formlar dolduruldu. Uygulamalı emzirme eğitimi almayan annelere tüm formlar uygulandıktan sonra deney grubuna uygulanan emzirme eğitiminin aynısı araştırmacı tarafından bireysel ve uygulamalı olarak kontrol grubuna da uygulandı.

Verilerin Değerlendirilmesi

Çalışmada elde edilen verilerin analizinde SPSS 20.0 (Statistical Package for the Social Science- PC version 20.0) programı kullanıldı. Tanımlayıcı istatistiklerin yansira, verilerin normal dağılıma uygunluğu Tek Örneklem Kolmogorov Smirnov testi ile test edildi. Ortalama karşılaştırma için normal dağılım göstermeyen nonparametrik veriler Mann Whitney U testi ile değerlendirildi. Kategorik değişkenlerin değerlendirilmesi için hücre sayısında 5' ten küçük veri sayısı olmayan değişkenler için Ki-Kare, 5'ten küçük veri sayısı olan değişkenlerde ise Likelihood Ratio testi kullanıldı. Parametreler arası ilişkileri değerlendirmede ise Pearson korelasyon katsayısı kullanıldı. Sonuçlar %95'lik güven aralığında ve anlamlılık $p<0,05$ düzeyinde değerlendirildi.

Araştırmanın Etik Yönü

Çalışma Helsinki İnsan Hakları Deklarasyonu ilkelerine uyularak gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın yapılabilmesi Sağlık Bilimleri Üniversitesi Girişimsel Olmayan Etik Kurulu'ndan (06.07.2018 tarihli ve nosu 18/31/43766128-604.02.99-23991) izin alınmıştır. Çalışmanın yapıldığı kurum ve İl Sağlık Müdürlüğünden izin alınmıştır. Çalışmada kullanılan her iki ölçeği geliştiren kişilerden mail yolu ile izin alınmıştır. Araştırmaya katılan bireylere araştırmanın amacı hakkında bilgi verilerek gönüllü olanlardan Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu ile sözlü ve yazılı onam alınmıştır.

BULGULAR

Çalışmamızın sonucunda elde edilmiş olan bulgular; annelerin bireysel özellikleri ve emzirme ile ilgili bazı parametrelerin uygulamalı eğitim alan ve almayan annelerde farklılık gösterip göstermediği, ayrıca LATCH Emzirme Tanılama Ölçeği ve Bristol Emzirme Değerlendirme Ölçeklerinden alınan puanların gruplar arasında farklılık gösterip göstermediği şeklinde değerlendirilmiştir.

Eğitim, sosyoekonomik durum, aile tipi bakımından gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmazken, uygulamalı emzirme eğitimi alan grubun, almayanlara göre planlı gebelik oranlarının istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu görüldü ($p<0,05$). Uygulamalı emzirme eğitimi alan ve emzirme eğitimi almayan grupların, emzirme eğitimi alma durumuna göre bebeği doğum sonu emzirme zamanı karşılaştırıldığında, aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmedi ($p>0,05$). Ancak annenin bebeğini emzirmeyi düşündüğü süre bakımından uygulamalı emzirme eğitimi alan grubun emzirme eğitimi almayan gruba göre daha uzun süre emzirmeyi düşündüğü ve aradaki bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu görüldü ($p<0,05$) (Tablo 1). Bristol Emzirme Değerlendirme Ölçeğinin tüm alt boyutlarında ve toplam puanda emzirme uygulamalı eğitimi alan ve emzirme eğitimi almayan gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edildi ($p<0,05$). Tüm alt boyutlardan alınan ortalama puanlar ve ölçekten alınan toplam puanlar karşılaştırıldığında en yüksek puanı uygulamalı eğitim alan ve normal spontan doğum yapan grubun aldığı görüldü (Pozisyon verme=1,77±0,4; Memeyi tutma/kavrama=1,52±0,5; Emme= 1,75±0,4; Yutma /Yutkunma= 1,92±0,2; Toplam Puan= 6,97±0,8) (Tablo 2).

LATCH Emzirme Tanılama Ölçeğinin tüm alt boyutlarından ve toplam puanda uygulamalı emzirme eğitimi alan ve emzirme eğitimi almayan gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edildi ($p<0,05$). Tüm alt boyutlardan alınan ortalama puanlar

ve ölçekten alınan toplam puanlar karşılaştırıldığında en yüksek puanı uygulamalı eğitim alan ve normal spontan doğum yapan grubun aldığı görüldü (Bebek Tutma Pozisyon= $1,22\pm 0,4$; Memeyi Tutma= $1,82\pm 0,3$;

Meme Rahatlık= $1,90\pm 0,3$; Yutma Hareket= $1,85\pm 0,3$; Meme Ucu= $1,90\pm 0,3$; Toplam= $8,70\pm 0,8$) (Tablo 3).

Tablo 1. Annelerin Bireysel Özellikleri ve Doğum Sonrası Uygulamalarının Gruplara Göre Karşılaştırılması (n= 160)

	Emzirme Eğitimi Alan (n=80)				Emzirme Eğitimi Almayan (n=80)			
	Normal doğum (n=40)		Sezaryen doğum (n=40)		Normal doğum (n=40)		Sezaryen doğum (n=40)	
	N	%	n	%	n	%	n	%
Eğitim Durumu								
Okur yazar değil	1	2,5	0	0,0	1	2,5	0	0,0
İlkokul	5	12,5	5	12,5	11	27,5	3	7,5
Ortaokul	16	40,0	11	27,5	16	40,0	21	52,5
Lise	12	30,0	16	40,0	9	22,5	14	35,0
Üniversite ve üzeri	6	15,0	8	20,0	3	7,50	2	5,0
Yapılan test	$\chi^2_{hes}=2,783$ $p=0,595$				LR=8,221 $p=0,084$			
Sosyoekonomik durum					$\chi^2_{hes}=6,983$ $p=0,137$			
Kötü	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Orta	13	32,5	9	22,5	19	47,5	2	5,0
İyi	22	55,0	22	55,0	19	47,5	30	75,0
Çok iyi	5	12,5	9	22,5	2	5,0	8	20,0
Yapılan test	$\chi^2_{hes}=1,870$ $p=0,393$				$\chi^2_{hes}=19,831$ $p=0,000$			
Gebeliğin planlı olup olmaması durumu					$\chi^2_{hes}=0,959$ $p=0,619$			
Planlı gebelik	28	70,0	34	85,0	11	27,5	16	40,0
Plansız gebelik	12	30,0	6	15,0	29	72,5	24	60,0
Yapılan Test	$\chi^2_{hes}=2,581$ $p=0,108$				$\chi^2_{hes}=31,018$ $p=0,000$			
Bebegi Kucağa Alma zamanı					$\chi^2_{hes}=7,472$ $p=0,058$			
Hemen	18	45	2	5,0	7	17,5	1	2,5
Bir saat içinde	22	55	1	2,5	32	80,0	1	2,5
İki saat içinde	0	0	29	72,5	0	0,0	33	82,5
Üç saat içinde	0	0	8	20,0	1	2,5	5	12,5
Yapılan test	LR=89,673 $p=0,000$				LR=90,506 $p=0,000$			
Bebegi doğum sonu ilk emzirme zamanı					$\chi^2_{hes}=3,964$ $p=0,265$			
Hemen	18	30,0	0	0,0	4	10,0		
Bir saat içinde	22	70,0	2	5,0	35	87,5		
İki saat içinde	0	0,0	30	75,0	0	0,0		
Üç saat içinde	0	0,0	8	20,0	1	2,5		
Yapılan test	LR=96,208 $p=0,000$				LR=84,932 $p=0,000$			

Annenin emzirmeyi sürdürmeyi düşündüğü süre (ay)								
0-6	0	0,0	1	2,5	16	40,0	11	27,5
7-12	10	25,0	5	12,5	21	52,5	25	62,5
13-24	17	42,5	26	65,0	1	2,5	4	10,0
24 üzeri	13	32,5	26	20,0	2	5,0	0	0,0
Yapılan test	LR=6,185 p=0,103				LR=5,980 p=0,113			
$\chi^2_{hes} = 85,676$ p=0,000								

χ^2 : Pearson Chi-Square; LR=Likelihood Ratio Testi

Tablo 2. Bristol Emzirme Değerlendirme Ölçeği Puanlarının Gruplara Göre Karşılaştırması (n=160)

	Eğitim Alan Normal		Sezaryen		Eğitim Almayan Normal		Sezaryen	
	N	X±SS	N	X±SS	N	X±SS	N	X±SS
Pozisyon Verme/Tutuş	40	1,77±0,4	40	1,72±0,5	40	1,05±0,5	40	1,10±0,6
	U=775,500		p=0,750 U=1337,000; p=0,000		U=762,500		p=0,658	
Memeyi Tutma Kavrama	40	1,52±0,5	40	1,45±0,5	40	1,07±0,2	40	1,02±0,2
	U=750,500		p=0,585 U=1817,500; p=0,000		U=761,500		p=0,417	
Emme	40	1,75±0,4	40	1,22±0,4	40	1,27±0,4	40	1,07±0,2
	U=380,000		p=0,000 U=2200,000; p=0,000		U=640,000		p=0,019	
Yutma/Yutkunma	40	1,92±0,2	40	1,60±0,4	40	1,55±0,5	40	1,57±0,5
	U=540,000		p=0,011 U=2590,500; p=0,011		U=791,500		p=0,924	
Bristol Ölçeği Toplam Puan	40	6,97±0,8	40	6,00±1,1	40	4,95±1,1	40	4,77±0,9
	U=389,500		p=0,000 U=959,500; p=0,000		U=734,000		p=0,495	

U: Mann-Whitney U testi

Tablo 3. LATCH Emzirme Tanılama Ölçeği Puanlarının Gruplara Göre Karşılaştırılması (n=160)

	Eğitim Alan Normal		Sezaryen		Eğitim Almayan Normal		Sezaryen	
	N	X±SS	N	X±SS	N	X±SS	N	X±SS
Bebek Tutma Pozisyon	40	1,22±0,4	40	1,02±0,3	40	0,92±0,2	40	0,80±0,4
	U=649,000		p=0,028 U=2426,000; p=0,000		U=700,000		p=0,107	
Memeyi Tutma	40	1,82±0,3	40	1,50±0,5	40	1,65±0,4	40	1,25±0,4
	U=556,500		p=0,004 U=2502,000; p=0,006		U=480,000		p=0,000	
Meme Rahatlık	40	1,90±0,3	40	1,47±0,5	40	1,52±0,5	40	1,17±0,3
	U=460,000		p=0,000 U=2120,000; p=0,000		U=520,000		p=0,001	
Yutma Hareket	40	1,85±0,3	40	1,67±0,4	40	1,40±0,4	40	1,72±0,4
	U=660,000		p=0,068 U=2560,000; p=0,008		U=540,000		p=0,004	
Meme Ucu	40	1,90±0,3	40	1,85±0,3	40	1,40±0,4	40	1,20±0,4
	U=760,000		p=0,502 U=1360,000; p=0,000		U=640,000		p=0,052	
LATCH Toplam Puan	40	8,70±0,8	40	7,52±1,06	40	6,90±1,1	40	6,15±0,8
	U=287,500		p=0,000 U=919,500; p=0,000		U=485,500		p=0,002	

U: Mann-Whitney U testi, X±SS: ortalama standart sapma

TARTIŞMA

Eğitim alan ve almayan annelerin emzirme durumlarını inceleyen bu yarı deneysel çalışmada, deney ve kontrol grubundaki annelerin eğitim, sosyoekonomik durum, aile tipi bakımından grupların homojen olduğu belirlenmiştir. Deneysel çalışmalarda gruplar arasındaki farklılıkların en aza indirilmesi önerilmektedir (Kublay, 2020).

Doğum yapan annelerin doğumdan sonra en kısa zamanda emzirmeyi başlatması ve sonrasında sürdürmesi bebeğin sağlığı açısından oldukça önemlidir (Morais ve ark., 2022). Bu çalışmada, uygulamalı emzirme eğitimi alan grubun gebeliklerinin eğitim almayan gruba göre daha planlı olması ve bebeğini daha uzun süre emzirmeyi düşünmesi, planlı gebeliğin ve emzirme eğitiminin, emzirmeyi sürdürmede etkili olduğu şeklinde yorumlanmıştır. Yapılan çalışmalarda bu sonuca benzer olarak, planlı gebeliği olan annelerin prenatal emzirme özyeterlilik ölçek puanları, gebeliği planlı olmayan annelerden daha yüksek bulunmuştur (Yurtsal ve Kocaoğlu, 2015; Akkoyun ve Arslan, 2016; Çalık ve ark., 2017; Aydın ve Pasinlioğlu, 2018;). Gebelerin emzirmeye yönelik bilgi ve tutumlarının incelendiği bir çalışmada primipar annelerin doğum sonu dönemde 12 ay ve daha uzun süre emzirmeyi düşündükleri bildirilmiştir (Akkoyun ve Arslan, 2016). Bazı çalışmalarda ise eğitim ile emzirme süresi arasında ilişki bulunmamıştır (Akkoyun ve Arslan, 2016; Yılmaz ve Taşpınar, 2017). Bu duruma neden olarak ise; bebeklerin emmeyi bırakması, annelerin sütünün bebeğine yeterli gelmediğini düşünmesi, annenin bebeğinin yeterli miktarda doymadığını düşünmesi, annenin emzirdiği dönem içinde başka bir gebelik yaşaması ve bebeklerin hem anne sütünü hem de ek gıdayı birlikte almak istememesi gibi ortak nedenler sıralanmıştır (Akkoyun ve Arslan, 2016; Yılmaz ve Taşpınar, 2017).

Bu çalışmada, doğum sonu bebeği kucağa alma zamanı bakımından gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur ($p<0.05$). Uygulamalı emzirme eğitimi alıp normal doğum yapan annelerin % 45'i bebeklerini doğar doğmaz kucaklarına almışlardır. En etkili ten teması bu grupta sağlanmıştır. Uygulamalı emzirme eğitimi alan ve almayan sezaryen doğum yapan annelerin büyük bir kısmının ise ten teması, iki saat içinde gerçekleşmiştir. Sezaryen doğumlarda annelerin çoğunluğunun genel anestezi alması nedeni ile uyanma süreci ve kendine gelmesinin zaman almasından dolayı bebekleriyle geç buluşmaları bu sonuçta etkili olmuş olabilir. Emzirme eğitimi alıp normal doğum yapan annelerin bebekleriyle ten temasının erken sağlanması anne-bebek arasındaki bağın güçlenmesini sağlayarak daha etkin emzirmeyi

destekler. Bazı çalışmalarda, bebeği kucağa alma zamanı ile doğum şekilleri arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki olduğu ve normal doğum yapan annelerin daha erken bebeklerini kucaklarına aldıkları bildirilmiştir (Turan, Bilgiç ve Bozkurt, 2023). Sezaryen doğum yapan annelerin kısa sürede ilk ten temasının ancak hemşirelerin veya ebelerin destekleri ile sağlanabildiği kaynaklarda belirtilmektedir (Akbayram, 2015). Anneler doğum sonu dönemde desteklendiğinde ve erken ten teması sağlandığında, erken dönemde bebeklerini emzirdikleri, ancak anneye sağlık profesyonelleri tarafından emzirme desteği sağlanmadığında normal doğum yapan annelerin sezaryen doğum yapanlara göre çok daha erken bebeklerini emzirdikleri bildirilmiştir (Turan ve ark., 2023).

Bu çalışmada doğum sonu emzirmeyi kısa sürede gerçekleştirme durumu bakımından, uygulamalı emzirme eğitimi alan ve almayan grup arasında fark olmasa da normal doğum yapan ve uygulamalı emzirme eğitimi alan annelerin bebeklerini daha kısa süre içerisinde emzirdikleri söylenebilir. Kılıcı (2016) emzirme başarısını incelediği bir çalışmada annelerin %57,4 'ünün doğumdan hemen sonra bebeklerini emzirdikleri görülmüştür (Kılıcı ve Çoban, 2016). Yapılan bazı çalışmalarda emzirme eğitimi alan ve almayan annelerin emzirme zamanı açısından aralarında fark olmadığı (Duman, Nadirgil ve Şahin, 2007), annelerin yarısından fazlasının bebeğini ilk bir saat içerisinde emzirdiği (Cömert, 2011; Gökçe ve Beydağ, 2021) ve yarısına yakınının ebe ya da hemşireden emzirme eğitimi aldığı bildirilmiştir (Cömert, 2011; Gökçe ve Beydağ, 2021). Emzirme eğitimi alan anneler doğum sonu dönemde bebeklerinin hemen emzirilmesi gerektiğini düşünürken, emzirme eğitimi almayan anneler ise bebeklerini daha geç emzirmenin yeterli olacağı düşüncesindedirler (Uçan, 2016). Çalışma sonucu literatür ile uyumludur.

Bristol Emzirme Değerlendirme Ölçeğinin tüm alt boyutlarında ve toplam puanda uygulamalı emzirme eğitimi alan ve uygulamalı emzirme eğitimi almayan gruplar arasında fark olduğu ve uygulamalı emzirme eğitimi alıp normal spontan doğum yapanların en yüksek puanları aldığı belirlenmiştir. Suar (2018)'ın normal doğum ve emzirme üzerine yaptığı bir çalışmada doğum sonu dönemde annelerin büyük bir kısmının (%81,2) ilk yarım saat içerisinde emzirmeyi başlattığı, büyük bir kısmının ilk emzirmelerini gerçekleştirirken destek almadıkları ve herhangi bir problem yaşamadıkları bildirilmiştir (Suar, 2018). Gebelik sürecinde annelere verilen emzirme eğitiminin etkililiğinin araştırıldığı bir çalışmada eğitim

grubundaki gebelerin doğum sonu dönemdeki ilk bir saatlik sürede emziremeyen annelerin oranı % 5.5 i bulunmuştur. Kontrol grubunda ise bu oran % 5 tir. Aynı çalışmada ilk 6 aylık dönemde etkin emzirme başarısının sağlanamamasının nedenlerinden biri olarak bebeğin emmeyi bırakması bildirilmiştir (Akbayram, 2015). Doğum şekli sezaryen olsa bile doğum öncesi ve sonrası dönemde verilen emzirme eğitiminin faydalı olduğu görülmektedir. Doğum öncesi annenin öz yeterliliğini güçlendirmeye yönelik yapılan hemşirelik uygulamalarının ve eğitimlerin annenin emzirme yeterliliğini arttırdığı literatürde bildirilmektedir (Rojjanasrirat, Nelson ve Wambach, 2012; Wu, Hu ve McCoy, 2014; Ergezen, Emine ve Çalışkan, 2021). Uygulamalı emzirme eğitimi verilen annelerin bebeklerini memeye doğru yerleştirerek onların memeyi doğru bir şekilde kavramalarını sağladıkları gözlemlenmiştir. Bebeklerin doğum sonu dönemde emzirmeyi bırakma nedenlerinde başında bebeğin emmeyi bırakması ve emmek istememesi gelmektedir (Akbayram, 2015; Akkoyun ve Arslan, 2016; Çalık ve ark., 2017; Turan ve ark., 2023;). Bu nedenle, doğum öncesi ve sonrası dönemde annelere simülasyon eğitimi verilerek bebeklerin hangi pozisyonda emzirilmesi gerektiği, bebeği memeye nasıl yerleştireceği, etkin emzirmenin nasıl sağlanacağı ve sürdürüleceği konusunda uygulamalı eğitimlerin verilmesinin emzirme başarısında etkili olacağı düşünülmektedir.

LATCH Emzirme Tanılama Ölçeğinin tüm alt boyutlarından ve toplam puanda uygulamalı emzirme eğitimi alan ve uygulamalı emzirme eğitimi almayan gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu ve en yüksek puanı uygulamalı emzirme eğitimi alan ve normal doğum spontan doğum yapan grubun aldığı görüldü (Tablo 3). Uygulamalı emzirme eğitimi alan annelerin bebeklerini daha iyi emzirdikleri ve bebeklerinin memeyi daha iyi tuttukları görülmüştür. Yapılan bir çalışmada ise LATCH emzirme tanılama aracının alt boyutları incelendiğinde annelerin en az puanı memeyi tutma ile bebeği tutuş pozisyonunda aldığı görülmüştür. Çalışma sonucunda az puan alınan alt boyutlar ile ilgili konularda daha fazla annelere eğitim verilmesi gerektiği bildirilmiştir (Çelebioğlu, Tezel ve Özkan, 2006). Çelebioğlu ve arkadaşlarının (2006) yaptığı bir çalışmada LATCH Emzirme Tanılama Ölçeğinin alt boyutları incelendiğinde bebeğin yutma hareketinin görülmesi ile çalışma grupları arasında anlamlı bir farkın olduğu saptanmıştır (Çelebioğlu ve ark., 2006) Bizim çalışmamızda literatür ile uyumlu olarak yutma hareketi bakımından gruplar arasında anlamlı fark vardı ve emzirme eğitimi alan annelerin bebekleri emzirme eğitimi almayan annelerin bebeklerinden daha yüksek puan almışlardı. Emzirme eğitimi verilen anneler bebeklerine daha iyi pozisyon verdiklerinden dolayı bebekler memeyi daha

iyi kavrayıp, yutma hareketini daha iyi gerçekleştirebilmektedirler.

Bebeğine anne sütü verip emziren annelerin meme ucunun deri kısmında bebeğin emmesinden dolayı; meme ucunda renk değişiklikleri, ödemin oluşması, enfeksiyon, derinin kabuklanması, meme çatlakları gibi değişiklikler görülebilmektedir (Cömert, 2011; Akbayram, 2015; Kılıcı ve Çoban, 2016; Uçan, 2016;). Bu sorunlara bağlı annelerin meme başında hassasiyet oluşmaktadır. Meme ucu hassasiyetinin en büyük nedenlerinden biri bebeği emzirirken doğru pozisyon verilememesi, anne adaylarının hem prenatal hem de postnatal dönemde meme hijyeni, anne sütü ve emzirme hakkında bilgi eksikliklerinin olmasıdır. Anne adayları doğum sonu dönemde krem kullanmak, sık aralıklarla emzirmek, zeytinyağı uygulamak, ılık uygulama yapmak ve çeşitli yağlar sürerek bu çatlakları gidermeye çalışmaktadır (Cömert, 2011; Akbayram, 2015; Kılıcı ve Çoban, 2016; Uçan, 2016; Gönenli ve ark., 2019; Turan ve ark., 2023). Ancak bu problemler gelişmeden önlenmesi çok daha önemlidir. Annelere verilecek meme bakımı ve meme hijyeni eğitimi ile hem meme ucu problemlerinin az yaşanması, hem annenin bebeğini emzirirken daha rahat olmasını ve hem de emzirmenin etkin sürdürülmesi sağlanacaktır. Çalışmamıza benzer olarak yapılan bir çalışmada LATCH ölçeğinin emzirme alt boyutları incelendiğinde bebeği tutuş pozisyonu ($p<0.01$) açısından gruplar arasında anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır (Çelebioğlu ve ark., 2006). Eğitim verilen normal spontan doğum yapan annelerin doğum sonu dönemde bebeklerini emzirirken doğru pozisyon verme/tutuş alt boyutundan diğer çalışma gruplarına göre daha yüksek puan aldıkları saptanmıştır. Annelerin doğum sonu dönemde meme ucu ile ilgili sorunları incelendiğinde büyük bir kısmının pozisyon verme/tutuşa bağlı olarak yaşandığı görülmüştür (Gönenli ve ark., 2019). Doğum öncesi dönemde annelere eğitimlerin teorik olarak verilmesinin yanı sıra, uygulamalı kısmına da ağırlık verilmesinin doğum sonu dönemdeki bebeği tutma, emzirme problemlerine yönelik iyi bir çözüm olabileceği düşünülmektedir.

Bu çalışmada uygulamalı emzirme eğitimi alan ve normal doğum yapan annelerin toplam LATCH puan ortalaması (8.7 ± 0.8) çalışmadaki diğer grupların hepsinden istatistiksel olarak anlamlı derecede daha yüksektir. Uygulamalı emzirme eğitimi alan, normal doğum yapan annelerden sonra en yüksek ikinci puanı ise uygulamalı emzirme eğitimi almış sezaryen doğum yapan anneler almıştır. Sonuçlarımıza benzer şekilde literatürde doğum şeklinin LATCH Emzirme tanılama ölçeği puanlarını istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde etkilediği ve normal spontan doğum yapan annelerin LATCH Emzirme Tanılama Ölçeği puanlarının daha

yüksek olduğu bildirilmiştir (Kılıcı ve Çoban, 2016). Doğum şeklinin yanında eğitim alan annelerin LATCH puanlarının daha yüksek olması eğitimin emzirme davranışının etkilediği şeklinde yorumlanabilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Uygulamalı emzirme eğitiminin; özellikle doğumdan sonra bebeği kısa sürede kucağına alma, bebeği kısa sürede emzirme, emzirmeyi daha uzun sürdürmeyi düşünme konularında etkili olduğu belirlenmiştir. Ayrıca doğum şekli dikkate alındığında, uygulamalı emzirme eğitimi alan ve normal spontan doğum yapan annelerin tüm diğer gruplara göre emzirmeye yönelik davranışlarının daha olumlu olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca Bristol Emzirme Değerlendirme Ölçeği ve LATCH Emzirme Tanılama Ölçeğinin tüm alt boyutları ve toplam puan bazında uygulamalı emzirme eğitimi alan grup daha başarılıdır. Bu sonuçlar doğrultusunda; tüm gebelerin doğum öncesi dönemde ve doğum sonrası dönemde emzirme konusunda uygulamalı eğitimlerinin sağlanması ve doğum kliniklerinde çalışan ebe ve hemşirelerin de bu konuda güncel bilgiler ışığında eğitilmesi önerilir. Emzirmeyi etkileyebilecek faktörlerin belirlenerek özellikle primipar annelerin doğum sonu dönemde emzirme konusunda desteklenmesi ve konu ile ilgili eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesi için geniş kapsamlı ve kültürel farklılıkların gözetildiği çalışmaların yapılması ve normal spontan doğumun desteklenmesi önerilir.

Araştırmanın Sınırlılıkları: Bu araştırma İstanbul Anadolu yakasındaki büyük bir kamu hastanesinde doğum yapmak için Eylül 2018- Şubat 2019 başvuran, Türkçe konuşup anlayabilen 18-39 yaş aralığındaki primipar kadınlar ile yapılmıştır. Tek bir hastanede yapılmış olması nedeni ile sonuçlar tüm primipar annelere genellenemez.

Araştırmanın Etik Yönü/ Ethics Committee Approval

Çalışmanın yapılabilmesi Sağlık Bilimleri Üniversitesi Girişimsel Olmayan Etik Kurulu'ndan (06.07.2018 tarihli ve nosu 18/31/43766128-604.02.99-23991) izin alınmıştır. Çalışmanın yapıldığı kurum ve İl Sağlık Müdürlüğünden izin alınmıştır. Çalışmada kullanılan her iki ölçeği geliştiren kişilerden mail yolu ile izin alınmıştır. Araştırmaya katılan bireylere araştırmanın amacı hakkında bilgi verilerek gönüllü olanlardan Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu ile sözlü ve yazılı onam alınmıştır.

Hakem/Peer-review: Dış hakem değerlendirmesi.

YazarKatkısı/AuthorContributions:

Fikir/kavram: BÖ, SÇ Tasarım: BÖ, SÇ ; Danışmanlık: BÖ; Veri toplama: SÇ; Veri İşlem SÇ; Analiz ve/veya Yorum: BÖ, SÇ; Kanak tarama: BÖ, SÇ; Makalenin Yazımı: BÖ, SÇ; Eleştirel inceleme: BÖ; Kaynaklar ve fon sağlama: BÖ, SÇ

Çıkar çatışması/Conflict of interest: Araştırmacılar herhangi bir çıkar çatışması belirtmemişlerdir.

Finansal Destek/Financial Disclosure: Bu araştırma için finansal destek alınmamıştır.

KAYNAKLAR

- Akbayram (2015). Gebelik döneminde verilen anne sütü ve emzirme eğitiminin anne sütü ile beslenme ve emzirmeye ilişkin davranışlara etkisi. T.C. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tıp Fakültesi Aile Hekimliği Anabilim Dalı, Uzmanlık Tezi.
- Akkoyun, S. Ve Arslan, F. T. (2016). Breastfeeding self-efficacy of mothers who breastfed for first six months. *The Journal of Pediatric Research*, 3(4), 191.
- Altıparmak, S., ve Coşkun, A M. (2016). Doğum öncesi verilen eğitimin gebenin bilgi düzeyi ile memnuniyet durumuna etkisi. *Journal of Human Sciences*, 13(2), 2610-2624.
- Aydin, A.ve Pasinlioglu, T. (2018). Reliability and validity of a Turkish version of the prenatal breastfeeding self-efficacy scale. *Midwifery*, 64, 11-16.
- Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) (2018). <https://www.unicef.org/stories/breastfeeding-first-hour-birth-what-works-and-what-hurts> (Erişim: 6.11.2013).
- Bolat, F., Sinan, U., Bolat, G., Bülbül, A., Arslan, S., Çelik, M., ... ve Nuhoğlu, A. (2011). İlk altı ayda anne sütü ile beslenmeye etki eden faktörler. *Çocuk Dergisi*, 11(1), 5-13.
- Brockway, M., Benzies, K., Hayden, K.A., 2017. Interventions to improve breastfeeding self-efficacy and resultant breastfeeding rates: a systematic review and meta-analysis. *Journal of Human Lactation*, 33 (3), 486-499.
- Centers for Disease Control and Prevention: Breastfeeding Report Card, United States; 2022. <https://www.cdc.gov/breastfeeding/data/reportcard.htm> (Erişim: 10.11.2023).
- Cetişli, N. E., Işık, S., Kahveci, M., ve Hacılar, A. (2020). Primipar annelerde doğum şekline göre postpartum fiziksel semptom şiddeti ve emzirme davranışları. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 17(2).
- Chipojola, R., Chiu, H. Y., Huda, MH., Lin, Y. M, Kuo SY. (2020). Effectiveness of theory-based educational interventions on breastfeeding self-efficacy and exclusive breastfeeding: A systematic review and meta-analysis. *International Journal of Nursing Studies*, 109:1-8.
- Cömert, A. (2011). Doğum sonu dönemde emzirme öz yeterliliği ve ilişkili faktörlerin belirlenmesi. Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Çalık, K. Y., Çetin, F. C., ve Erkaya, R. (2017). Annelerin emzirme konusunda uygulamaları ve etkileyen faktörler. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 6(3), 80-91.
- Çelebioğlu, A., Tezel, A. ve Özkan, H. (2010). Bebek dostu olan ve olmayan hastanelerde emzirme durumunun karşılaştırılması. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 9(3), 44-51.
- Dolgun, G., İnal, S., Erdim, L., Korkut, S. (2018) Reliability and validity of the Bristol Breastfeeding Assessment Tool in the Turkish population. *Midwifery*, 57:47-53. doi: 10.1016/j.midw.2017.10.007.
- Duman, Z., Nadirgil, G. K., Şahin, F.K., Coşar, E., Arıöz, D.T. ve Aral İ. (2007). Sağlık çalışanlarının normal doğum ve sezaryen ile ilgili düşünceleri. *Perinatoloji Dergisi*, 15(1):7-11.
- Dünya Sağlık Örgütü (WHO). (2022). https://www.who.int/health-topics/breastfeeding#tab=tab_1 (Erişim: 6.11.2023).
- Dünya Sağlık Örgütü (WHO). (2023). <https://www.who.int/news/item/01-08-2023-joint-statement-by-unicef-executive-director-catherine-russell-and-who-director-general-dr-tedros-adhanom-ghebreyesus-on-the-occasion-of-world-breastfeeding-week> (Erişim: 6.11.2023).
- Ergezen, Y., Efe, E., Çalışkan, F., & Dikmen, Ş. (2021). Doğum sonu dönemde annelerin emzirme öz-yeterlilik algıları ile emzirme başarıları arasındaki ilişki. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 14(3), 217-223.
- Galipeau, R., Baillot, A., Trottier, A., & Lemire, L. (2018). Effectiveness of interventions on breastfeeding self-efficacy and perceived insufficient milk supply: A systematic review and meta-analysis. *Maternal & Child Nutrition*, 14(3), e12607.
- Glaser, D. B., Roberts, K. J., Grosskopf, N. A., & Basch, C. H. (2016). An evaluation of the effectiveness of school-based breastfeeding education. *Journal of Human Lactation*, 32(1), 46-52.
- Gökçe, N. E., Beydağ, K. D. (2021). 0-12 Aylık bebeği olan annelerin emzirme öz-yeterliliği ve anne sütünü arttırmaya yönelik tamamlayıcı ve

- alternatif tedavi kullanma eğilimleri. Sağlık ve Toplum, 31(2), 83-93.
- Gönenli, S., Ayar Kocatürk, A., Yeşilçiçek Çalık, K. (2019). Normal doğum yapan primipar annelerin erken doğum sonu dönemde emzirme başarısı ve etkileyen faktörler. Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi, 28(3), 191-200. <https://doi.org/10.17942/sted.448325>.
- Ingram, J., Johnson, D., Copeland, M., Churchill, C., Taylor, H., 2015. The development of a new breast feeding assessment tool and the relationship with breast feeding selfefficacy. Midwifery, 31, 132–137.
- Kara, B., Ünalın, P., Cifçili, S., Cebeci, D. S., & Sarper, N. (2008). Is there a role for the family and close community to help reduce the risk of postpartum depression in new mothers? A cross-sectional study of Turkish women. Maternal and Child Health Journal, 12, 155-161.
- Khorshidifard, M., Amini, M., Dehghani, M. R., Zaree, N., Pishva, N., & Zarifanaiey, N. (2017). Assessment of breastfeeding education by face to face and small-group education methods in mothers' self-efficacy in kazeroun health centers in 2015. Women's Health Bulletin, 4(3), 1-6. doi: 10.5812/whb.41919.
- Kılıcı, H. ve Çoban, A. (2016). The correlation between breastfeeding success in the early postpartum period and the perception of self-efficacy in breastfeeding and breast problems in the late postpartum. Breastfeeding Medicine, 11(4), 188-195.
- Kublay G. (2020). Sağlık bilimlerinde epidemiyoloji. Ankara: Göktuğ Ofset Matbaacılık.
- Lumbiganon, P., Martis, R., Laopaiboon, M., Festin, M.R., Ho, J.J. & Hakimi M. (2016). Antenatal breastfeeding education for increasing breastfeeding duration. Cochrane Database of Systematic Reviews, 12. Art. No.: CD006425. DOI: 10.1002/14651858.CD006425.
- Morais, M. B. D., Toporovski, M. S., Tofoli, M. H. C., Barros, K. V. D., Ferreira, C. H. T., & Silva, L. R. (2022). Breastfeeding in infants seen in private pediatric practices and its relation with type of delivery and history of prematurity. Jornal de Pediatria, 98, 241-247. doi: 10.1016/j.jpmed.2021.06.009.
- Onbaşı, Ş; Rıdvan, D; Çiftdemir, NA ; Vatansever, Ü; Acunaş, B; Süt, N. Doğum öncesi anne adaylarına verilen emzirme ve anne sütü eğitiminin emzirme davranışları üzerine etkisi. Türk Pediatri Arşivi, 2011; 46: 75-80.
- Özer, A., Taş, F., & Ekerbiçer, H. Ç. (2010). 0-6 Aylık Bebeği Olan Annelerin Anne Sütü ve Emzirme Konusundaki Bilgi ve Davranışları. TAF Preventive Medicine Bulletin, 9(4):315-320.
- Pilus, F. M., Ahmad, N., Zulkefli, N. A. M., & Shukri, N. H. M. (2022). Effect of Face-to-Face and WhatsApp Communication of a Theory-Based Health Education Intervention on Breastfeeding Self-Efficacy (SeBF Intervention): Cluster Randomized Controlled Field Trial. JMIR mHealth and uHealth, 10(9), e31996.
- Rojjanasrirat ,W., Nelson, E.L.,& Wambach, K.A. (2012). A pilot study of home-based videoconferencing for breastfeeding support. Journal of Human Lactation, 28(4):464-467.
- Singletary, N., Chetwynd, E., Goodell, L. S., & Fogleman, A. (2016). Stakeholder views of breastfeeding education in schools: A systematic mixed studies review of the literature. International Breastfeeding Journal, 12, 1-13.
- Smith, NRMC. (2017). Chinese Patients: Providing Culturally Competent Breastfeeding Education. Pravikoff D RPF, ed. CINAHL Nursing Guide. <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=nup&AN=T903144&lang=tr&site=eds-live> (Erişim: 6.12.2022).
- Suar, G. (2018). Normal doğum deneyiminin emzirme üzerine etkisi. Yüksek Lisans Tezi Kocaeli Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Turan, A., Bilgiç, F. Ş., & Bozkurt, G. (2023). Factors Affecting Perception of Insufficient milk in primiparous mothers: a cross-sectional study. İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi, 8(2), 285-289.
- Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırmaları (TNSA) (2018). http://www.sck.gov.tr/wp-content/uploads/2020/08/TNSA2018_ana_Rapor.pdf
- Uçan, (2016). Ebeveynlere verilen emzirme eğitiminin emzirme sürecine, kültürel davranışlara ve ebeveyn-bebek bağlanmasına etkisi. T.C. Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Doktora Tezi.
- Wu, D. S., Hu, J., McCoy, T. P., & Efirid, J. T. (2014). The effects of a breastfeeding self-efficacy intervention on short-term breastfeeding outcomes among primiparous mothers in

Wuhan, China. Journal of Advanced Nursing, 70(8), 1867-1879.

- Yanikkerem, E., Ay, S., & Göker, A. (2014). Primipar ve multipar gebelerin emzirme tutumu ve yaşadıkları endişeler. Van Tıp Dergisi, 21(1), 6-16.
- Yenal, K., ve Okumuş, H. (2003). LATCH emzirme tanılama aracının güvenilirliğini inceleyen bir çalışma. Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi, 1, 38-44.
- Yılmaz, C., ve Taşpınar, A. (2017). Doğum sonrası erken dönemde ebeveynlere verilen emzirme eğitiminin bebeklerin ilk altı ay anne sütü alma durumuna etkisi. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 6(3), 25-34.
- Yurtsal, Z. B., ve Kocoęlu, G. (2015). The effects of antenatal parental breastfeeding education and counseling on the duration of breastfeeding, and maternal and paternal attachment. Nutrition and Metabolism, 2(4), 222-30.